

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง พัฒนาการของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาช่วงก่อตั้ง คือในปี พ.ศ. 2513-2539 โดยมีการศึกษากระบวนการการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา ศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา เปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยากับทฤษฎีพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค แล้วนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

เนื่องด้วยพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาถูกก่อตั้งขึ้นภายใต้การดำเนินการของสถาบันทักษิณคดีศึกษา ดังนั้นในการศึกษากระบวนการการก่อตั้งและการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา จึงมีความสัมพันธ์กับกระบวนการการก่อตั้งและการบริหารจัดการสถาบันทักษิณคดีศึกษา จุดเริ่มต้นของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2513 เมื่อออกเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับคติชาวบ้านภาคใต้ อันสืบเนื่องมาจากการเรียนการสอนในรายวิชาคติชนวิทยา ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดเก็บและจัดแสดงภายในห้องวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

ต่อมาปี พ.ศ. 2519 จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ แบ่งงานเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็นงานพิพิธภัณฑ์ทักษิณคดีประเภทวัตถุของจริง งานพิพิธภัณฑ์เสียง งานพิพิธภัณฑ์ภาพ และงานห้องสมุดวรรณกรรมท้องถิ่น ก่อสร้างอาคารที่ทำการและใช้แสดงนิทรรศการชั่วคราว เมื่อศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ได้รับการยกฐานะเป็นสถาบันทักษิณคดีศึกษา ฝ่ายพิพิธภัณฑ์ทักษิณคดีสังกัดในงานเก็บรวบรวมข้อมูล และยังคงจัดแสดงนิทรรศการชั่วคราว จากนั้นฝ่ายพิพิธภัณฑ์ทักษิณคดีเปลี่ยนเป็นหน่วยงานพิพิธภัณฑ์วัตถุของจริง สังกัดในงานเก็บรวบรวมและจัดระบบข้อมูล ขณะนั้นมีบุคลากร 1 อัตรา

เริ่มก่อสร้างสถาบันทักษิณคดีศึกษาที่เกาะยอ ปี พ.ศ. 2530 ก่อสร้างพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มบ้านหลังคาจั่ว กลุ่มบ้านหลังคาปั้นหย้าและกลุ่มบ้านหลังคาบลานอ จัดแสดงนิทรรศการถาวร 16 ห้อง บริเวณภายนอกมีอุทยานวัฒนธรรม ประกอบด้วยสวนลูกปัด สวนหนังตะลุง สวนเทคโนโลยีพื้นบ้าน งานพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาสังกัดในฝ่ายรวบรวมและจัดระบบข้อมูล ประกอบด้วย งานพิพิธภัณฑ์สารวัตถุ งานพิพิธภัณฑ์เสียง งานพิพิธภัณฑ์ภาพ งานวรรณกรรมท้องถิ่นและงานเอกสารท้องถิ่น มีบุคลากร 6 อัตรา

ปี พ.ศ. 2534 พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาเปิดให้เข้าชมอย่างเป็นทางการ มีห้องจัดแสดง 22 ห้อง ใน 3 กลุ่มอาคาร มีการปรับโครงสร้างจากฝ่ายรวบรวมและจัดระบบข้อมูล

เป็นฝ่ายพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา ประกอบด้วย งานศิลปะการจัดและตกแต่งพิพิธภัณฑ์ งานคลังข้อมูลและทะเบียน งานพิทักษ์และซ่อมเสริม และงานอุทยานวัฒนธรรม

จากนั้นเริ่มก่อสร้างอาคารนวมภูมินทร์ ฝ่ายพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาปรับเป็นกองพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา ประกอบด้วย งานศิลปะการจัดและตกแต่งพิพิธภัณฑ์ งานวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล งานทะเบียนและคลังข้อมูล งานภัณฑารักษ์และภัณฑนิเทศ และงานอุทยานวัฒนธรรม

กองพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาเปลี่ยนชื่อเป็นฝ่ายพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา รับผิดชอบงานภายใน ประกอบด้วย งานจัดหาและจัดระบบข้อมูล งานจัดพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา งานอนุรักษ์และซ่อมเสริม และงานภัณฑนิเทศ

ปี พ.ศ. 2539 พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยามีห้องจัดแสดงนิทรรศการถาวร 26 ห้อง ใน 4 กลุ่มอาคาร คือ อาคารนวมภูมินทร์ กลุ่มบ้านหลังคาจั่ว กลุ่มบ้านหลังคาปั้นหย้าและกลุ่มบ้านหลังคาบลานอ มีวัตถุของจริงทั้งหมด 68,045 ชิ้น นำมาจัดแสดง 45,375 ชิ้น โครงสร้างฝ่ายพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยายังเหมือนเดิม แต่เปลี่ยนชื่อเป็นกองพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยามีเพียงคณะทำงานขณะนั้นนโยบายและงบประมาณยังเป็นการบริหารจัดการโดยสถาบันทักษิณคดีศึกษา สำหรับการจัดการทรัพยากรของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาใช้หลักคติชนวิทยา จัดเก็บข้อมูลใน 4 ลักษณะ คือ ข้อมูลเสียง ข้อมูลภาพ ข้อมูลวัตถุของจริง ข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่น แล้วจัดระบบข้อมูลเป็นแบ่งเป็นประเภทและหมวดหมู่ เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยากับทฤษฎีพิพิธภัณฑ์สถานวิทยาพบว่า การแบ่งส่วนงานภายในพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นไปตามหลักทฤษฎีดังกล่าว จะมีความแตกต่างในรายละเอียด

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการแบ่งส่วนงานตามทฤษฎี แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดในเรื่องการบริหารจัดการ ทำให้ไม่มีบุคลากรรับผิดชอบในหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็พบว่า พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยามีลักษณะพิเศษที่สำคัญ คือ การจัดแสดงที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตชาวบ้านภาคใต้ ทั้งวัตถุที่จัดแสดง อาคารสถานที่และแนวความคิดในการจัดแสดง

ปัญหาและอุปสรรคในการก่อตั้งและบริหารงานพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยานั้น เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันทักษิณคดีศึกษาตั้งแต่แรกเริ่ม ส่งผลการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ต้องเป็นไปตามนโยบายของสถาบันทักษิณคดีศึกษา ไม่มีอิสระเพียงพอที่จะมีการบริหารจัดการงานพิพิธภัณฑ์ตามหลักวิชาการพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา

Abstract

“The Development of Folklore Museum, The Institute for Southern Thai Studies” is a qualitative research with the objective of explaining the phenomenon of Folklore Museum which study about the development of the museum’s foundation and management, to analyze the problems and the obstacles then compared with museology and museography theory and be presented in descriptive method. These findings obtained.

Due to Folklore Museum was founded by the Institute for Southern Thai Studies, so the process of Folklore Museum’s foundation and management has been related with the process of the Institute for Southern Thai Studies ’s which started from 1970. According to Folklore subject, Thai Language Department was beginning the survey and collecting about southern folklore, then exhibited in Southern Local Literature Room.

In 1976, the Center for the Promotion of Southern Thai Language and Culture was established. And divided the collections into southern Thai collection, sound collection, visual collection and local literature library. Office building was built and exhibited temporary exhibition.

1980, the Center changed its status to the Institute for Southern Thai Studies. Museum organization was concerned to the Data Collection Division which changed name to Collected and Organized Data Division in next 2 years which still exhibited temporary collections.

1987, the Folklore Museum and the new office building was constructed on Koh Yoh moved there in next 3 years, which constructed in traditional Southern Thai architecture divided into three different groups, according to the roof styles: the Blanor-roof houses, the Panya-roof houses and the Jua-roof houses. The collections of ancient objects and contemporary items are presented as a permanent exhibition in 16 rooms. The exterior area is a Cultural Park consist of Beads Park, Shadow Puppet Park and Local Technology Park. The museum organization was included the following jobs:

Objects' essence collection, Sound collection, Visual collection, Local Literature and Local Documents with only 6 working persons.

1991, the Folklore Museum was officially opened, with 22 permanent exhibition rooms in 3 groups of buildings. About museum organization, the collecting and collating database department was adjusted into Folklore Museum department with following jobs: museum decoration, museum registration and storage, conservation and restoration of museum objects and cultural park.

1992, new building-Nawamabhumindra-had started to build (finished in 1994). Then the Folklore Museum department was adjusted to Folklore Museum Division consisted of Museum Decoration, Museum Registration and Storage, Curator and Conductor Tour and Cultural Park.

1993, Folklore Museum Division changed name into Folklore Museum Department and divided jobs into Collecting and Collating Objects, Museum Decoration, Conservation and Restoration of Museum Objects and Conductor Tour.

1996, museum presentation was exhibited ancient objects and contemporary items more than 45,000 pieces in 26 rooms of 4 groups building as a permanent exhibition. The structure of museum organization was still the same but changed the name into Folklore Museum Division.

As a result, there is only working group work for the Folklore Museum but the policy and budget control are still depended on the Institute for Southern Thai Studies. And the resource management of the folklore museum is based on the Folklore theory method which is divided the collecting data process to 4 types: sound, visual, objects and local literature.

The comparison of Museology and Museography theory with the Folklore Museum found that museum organization of the Folklore Museum is following these theory but different in details especially the museum working person's responsibility. They are depended on a limited of management of the Institute, so there are no efficiency in each job of museum organization. Meanwhile the museum presentation of the Folklore Museum is exhibited about the way of southern life including objects,

buildings and the concept of presentation. There is a very special characteristic of this Museum.

Finally, the problems and the obstacle of the Folklore Museum's establishment and management was the dependant to the Institute from the beginning. So the progress of the Folklore Museum have to follow the Institute's policy and it's not completely independent power to manage the museum organization by itself.